

Ягельська Катерина Юрїївна,

*канд. екон. наук, докторант кафедри стратегічного управління економічним розвитком,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (м. Донецьк, Україна)*

ГЕНОН-ФАКТОР ВИПЕРЕДЖАЛЬНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті автором запропоновано класифікацію факторів випереджального національного економічного розвитку. Подано визначення генон-фактора випереджального економічного розвитку. Сформовано генон-фактор, основоположними у якому є час і економічна енергія.

Ключові слова: розвиток, прискорення, фактори, час, економічна енергія.

Постановка проблеми. Сучасні прискорення еволюційних процесів вимагають вже не просто швидкої реакції на глобальні виклики задля гармонійного існування та розвитку національного господарства, а дій на випередження. У цих умовах гострої актуальності набувають дослідження особливостей та факторів швидкого економічного розвитку, мрійливих показників якого вдалося домогтися лише деяким країнам за короткий відрізок часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного розвитку мають різний ступінь наукової вивченості. Особливості та умови розвитку національного господарства, його економічна динаміка стали об'єктами досліджень Р. Оуенса [1], Т. Мікаеля [2], А. Гальчинського [3], А. Філіпенка [4], Л. Мельника [5], Я. Кронрода [6], Б. Кузика та Ю. Яковця [7], В. Кушліна [8], С. Меньшикова [9], С. Светунькова та І. Абдуллаєва [10], Н. Гражевської [11], О. Орехової [12], Ю. Яременка [13], С. Єрохіна [14], К. Рожкова [15] та ін. Дослідження прискореного та випереджального економічного розвитку взяли початок з праць таких науковців, як Л. Бальцерович [16], Я. Корнаї [17], Д. Норт [18], Р. Норгаард [19], А. Ослунд [20]; корисними у цьому напрямі також вважаємо пізніші роботи Л. Чаби [21], Д. Єфремова [22], О. Москаленко [23]. Проблема співвідношення економічного розвитку та зростання в сучасній науковій літературі знаходить місце в працях Б. Данилишина та В. Куценко [24; 25], О. Козубенка [26], Д. Львова [27], Д. Медоуза [28], Г. Менк'ю [29], Ю. Орловської [30], Р. Нурєєва [31], І. Тенякова [32] та інших вчених.

Виділення невирішених раніше питань. При всій значущості та масштабності результатів досліджень залишається спірним питання про рушійні сили розвитку, зберігається різномірність їх класифікацій. Істотного доопрацювання потребує проблема розвитку національного господарства в просторі та часі.

Мета статті – дослідити фактори економічного розвитку, виявити ті, що впливають на швидкість розвитку, удосконалити їх класифікацію та сформувати генон-фактор випереджального національного економічного розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Описуючи фактори виробництва, як правило, учені зосереджуються на класичному підході – праці, землі та капіталі. Іноді до переліку додаються інформація та технологія, що враховує підприємницький талант (Л. Рафікова, Ю. Петрунін, М. Панов, Е. Долан, Д. Ліндсей, Л. Кураков, Є. Борисов, С. Івашковський) [33, с. 144].

За традиційною теорією економічний розвиток національної економіки залежить від технологічного рівня (рівня інноваційної активності й ступеня розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій), стану суспільних інститутів (законотворчої бази, боротьби з конкуренцією) та стану макроекономічного середовища (макроекономічної стабільності, кредитного рейтингу країни, витрат уряду) [34, с. 97]. У. Мур стверджував, що в розвитку економіки взаємодіють комплекси ідей і культурних цінностей, інституційний контроль (тобто система товариств, норм поведінки; вона включає право власності, методи розподілу тощо), зміна технології та ін. [35, с. 459]. Низку факторів економічного розвитку було розглянуто нами у [36], які практично повторюються в різних дослідженнях. Серед них: інвестиції, зовнішньоекономічні зв'язки, ефективне податкове регулювання, багатостороннє фінансування, стратегічне планування, штучний реальний капітал, система освіти, мале підприємництво, конкурентне ринкове середовище.

Серед нових підходів доречно розглянути позицію І. Тенякова, який, формулюючи сукупність факторів національного економічного розвитку, робить акцент на якісному економічному зростанні як основному, прямому факторі національного економічного розвитку на відміну від інших факторів, які є допоміжними і діють переважно непрямо (інституційне середовище, політика держави, неекономічні фактори (природно-кліматичні умови, соціокультурне середовище та ін.)) [32]. Хоча якісне економічне зростання стало актуальним предметом досліджень ще у 70-ті роки ХХ ст. (Е. Денісон, Р. Лукас, Д. Уейл, П. Ромер), парадигму якісного економічного зростання до кінця не розроблено, тому ми маємо сумнів щодо таких тверджень. Виходячи з визначення фактора, здатного істотно вплинути на хід розвитку національного господарства як явища (процесів), які визначають кількісні та якісні зміни параметрів національного господарства, його внутрішнє структурне і функціональне оновлення [12, с. 143], що, на наш погляд, розкриває сутність категорії «фактор економічного розвитку», економічне зростання як більше показник розвитку, ніж його фактор. Сам І. Теняков визначає якісне економічне зростання як «інтенсивне зростання потенційного і фактичного ВВП, тобто зростання на основі підвищення якості факторів виробництва» [32, с. 6].

У більш пізніх дослідженнях О. Орехової також спостерігається поділ факторів розвитку за принципом «основні – допоміжні». Свою концепцію дослідник будує на основі праць М. Кемпбелла та С. Брю, які поділяють фактори розвитку національного господарства на фактори пропозиції, попиту і розподілу; Р. Барра з його поділом факторів на монетарні, реальні та психологічні; О. Іншакова, який виокремлює природний, людський, технічний, інституційний, організаційний та інформаційний фактори; І. Шаршова, який взяв в основу своєї класифікації розподіл на особисті і речові фактори; Ю. Ольсевича, який позначив вихідні, такі, що опосередковують, і безпосередні фактори, не виключаючи при цьому їх поділу на економічні та неекономічні, внутрішньонаціональні і зовнішні. Так, О. Орехова поділяє чинники економічного розвитку національного господарства на дві групи: базові (фактори сукупної пропозиції та сукупного попиту) і надбудовні (стан суспільної свідомості, державне управління, політична стабільність в країні, патріотизм громадян, стан політичних та правових інститутів, класове і міжетнічне співробітництво, консолідуюча суспільство ідея та ін.). Окремими класифікаціями вищеназваним дослідником згруповані внутрішні (національні) і зовнішні (міжнародні), а також об'єктивні (природні ресурси, рівень розвитку продуктивних сил, характер і ступінь зрілості економічних відносин) та суб'єктивні (суспільна психологія, менталітет, національна

специфіка, етнічні особливості, політичний стан суспільства, релігія, культура) [12, с. 115-143]. Незважаючи на істотний внесок названих вчених у вирішення досліджуваної проблеми, зазначимо, що з їх поля зору випав найважливіший невідновлюваний ресурс – час.

Час як економічна категорія досліджувався нами у [33]. Проходження різних країн за один й той самий час нерівних відрізків розвитку свідчить про можливість економічних систем рухатися з різними швидкостями і спонукає до винайдення шляхів оптимізації часу й швидкості руху економічної системи. Втрати в певних часових параметрах можуть бути компенсовані за рахунок ефективного залучення інших факторів економічного розвитку, що забезпечуватимуть прискорення. Наприклад, країна, що розвивається, більшою мірою запозичує вже існуючі технології у розвинених країнах, тим самим економлячи час [37, с. 15].

За [38] у розвинених країнах підвищення цінності часу призвело до трансформації його структури, глибоких змін економіки, способу життя і механізму відтворення людського капіталу, що істотно впливає на економічну динаміку. У бідних країнах часто виникає «синдром часу» (Г.С. Беккер), коли ощадливість стосовно матеріальних благ поєднується з марнотратним ставленням до часу, відповідно неефективне використання фонду часу стає фундаментальною причиною їх економічної відсталості. Розвиваючи цю ідею, В. Бірюков робить акцент на тенденції формування «антивиробничої» та «антисоціальної» культури дозвілля, що притаманна Росії, внаслідок чого суспільство несе непоправні втрати часу через низьку культуру його використання, першопричиною якої є помилкові моделі реформ [38, с. 426]. Подібна тенденція наочна і в Україні та набирає обертів у процесі глобалізації. Як зазначав Г. Форд, «час не любить, коли його марнують». Звички неефективних видів дозвілля замінюють корисні для розвитку особистості, суспільства в цілому і відповідно національного господарства.

Отже, час визначає темп розвитку. Стартові позиції країн можуть різнитися, проте швидкість розвитку, що визначатиметься культурою часу, може забезпечити лідерські позиції національній економіці за короткий відрізок часу. Час є визначальним фактором випереджального економічного розвитку, проте не єдиним. Так само з нашої точки зору характеризується економічна енергія.

Сутність та структуру економічної енергії ми досліджували у [39], у результаті чого було зроблено висновок, що стан економічної системи обумовлено значенням економічної енергії, яка становить масив енергій, що детермінують якісно-кількісний стан економічної системи й обумовлюють трансформацію її структури шляхом зміни просторово-часового розміщення елементів системи. Коливання економічної енергії викликані різними значеннями (станами) «субенергій» [39, с. 108].

Описані фактори відбиваються на динаміці валового національного продукту, що за попередніми дослідженнями [36] та в результаті даної праці може бути виражено формулою

$$y = f(W, R, I, X, A, t, F), \quad (1)$$

де y – валовий національний продукт; f – функція; W – праця; R – капітальні ресурси; I – інновації; X – інституції; A – співвідношення сукупного попиту та пропозиції; t – час; F – форс-мажор.

Праця включає не просто населення, а людський капітал та інтелектуальний потенціал, адже сама по собі кількість населення може бути як джерелом праці, так і

економічним баластом країни. До капітальних ресурсів також відносимо інвестиції (у складі грошового капіталу) та землю (у складі фізичного капіталу). У зміст інституцій вкладаємо формування та регулювання макросередовища, а також законотворчу базу. Тобто праця, капітальні ресурси та інновації є узагальненим втіленням економічної енергії, інституції, виконують функцію стимулювання та регулювання економічної енергії. Час та форс-мажор є об'єктивними факторами, вплив яких, за певних умов, можна мінімізувати. Співвідношення між попитом і пропозицією є своєрідним індикатором збалансованого і пропорційного розвитку суспільного виробництва, обміну і розподілу праці у сфері матеріального і нематеріального виробництва, безперервності процесу суспільного відтворення матеріальних і духовних благ.

Навіть найкраще організовані всі інші описані фактори не забезпечать економічного розвитку, якщо не взяти до уваги співвідношення між попитом і пропозицією. Якщо інституції своєчасно та швидко об'єднують працю, капітальні ресурси та інновації, роботі яких не завадить форс-мажор, відсутність попиту стане перепорою економічного розвитку. Отже, управління силою факторів економічного розвитку забезпечує його динаміку.

Економічний розвиток є визначальною фазою в процесі безперервних економічних змін, господарської еволюції суспільства [4, с. 66]. Траєкторія економічної динаміки залежить від сили дії і тривалості її факторів [38, с. 23]. Іншими словами, можна сказати, що кожний фактор економічного розвитку, в свою чергу, обумовлений часом та енергією. Якщо деякі фактори діють в тому самому напрямку, у якому відбувається економічний рух, то підвищення сили його дії на потік економічних подій збільшує його швидкість (продуктивність часу) і зменшує тривалість циклу подій (витрати часу на здійснення кожної події) [38, с. 23]. З цього випливає, що час та енергія є факторами ширшої дії, ніж інші, тому можуть бути віднесені до іншого рівня загальної класифікації факторів економічного розвитку.

Л. Мельник виокремлює два класи механізмів реалізації ключових факторів розвитку. До першого вчений відносить адаптаційні механізми, що діють, зберігаючи характерні ознаки існуючої системи (у межах держави). Другий клас складається з біфуркаційних механізмів, під впливом яких система зазнає якісного стрибка («катастрофу»). Подібні стани виникають при зміні поколінь біологічних організмів, реструктуризації фірми, радикальній зміні державного устрою та ін. [5, с. 278].

Вітчизняна економіка сьогодення перебуває під впливом саме біфуркаційних механізмів. Оптимістичний сценарій соціально-економічного розвитку України може базуватися лише на економічній моделі випереджального розвитку, яка повинна враховувати час як не відновлюваний ресурс, спираючись на швидке створення механізмів високотехнологічної експортно орієнтованої економіки, рушійною силою якої є інтелектуальні ресурси, культурні цінності, творча енергія.

Виходячи з вищевикладеного, визначимо генон-фактор випереджального національного економічного розвитку. Під *генон-фактором випереджального економічного розвитку* розуміємо реєстр рушійних сил швидкої якісної трансформації системи з менш удосконаленого стану у більш удосконалений. Генон-фактор зосереджує в собі причину змін стану системи і може бути представлений двома рівнями залежно від ступеня об'єктивності та віддаленості від самої системи (рис. 1).

Отже, перший рівень становлять системотвірні фактори – час та енергія, другий рівень – приватні фактори, тобто ті, що стосуються функціонування конкретної економічної системи. Короткий опис генон-фактора може бути таким:

І. Системотвірні фактори:

1. Концептуальні.

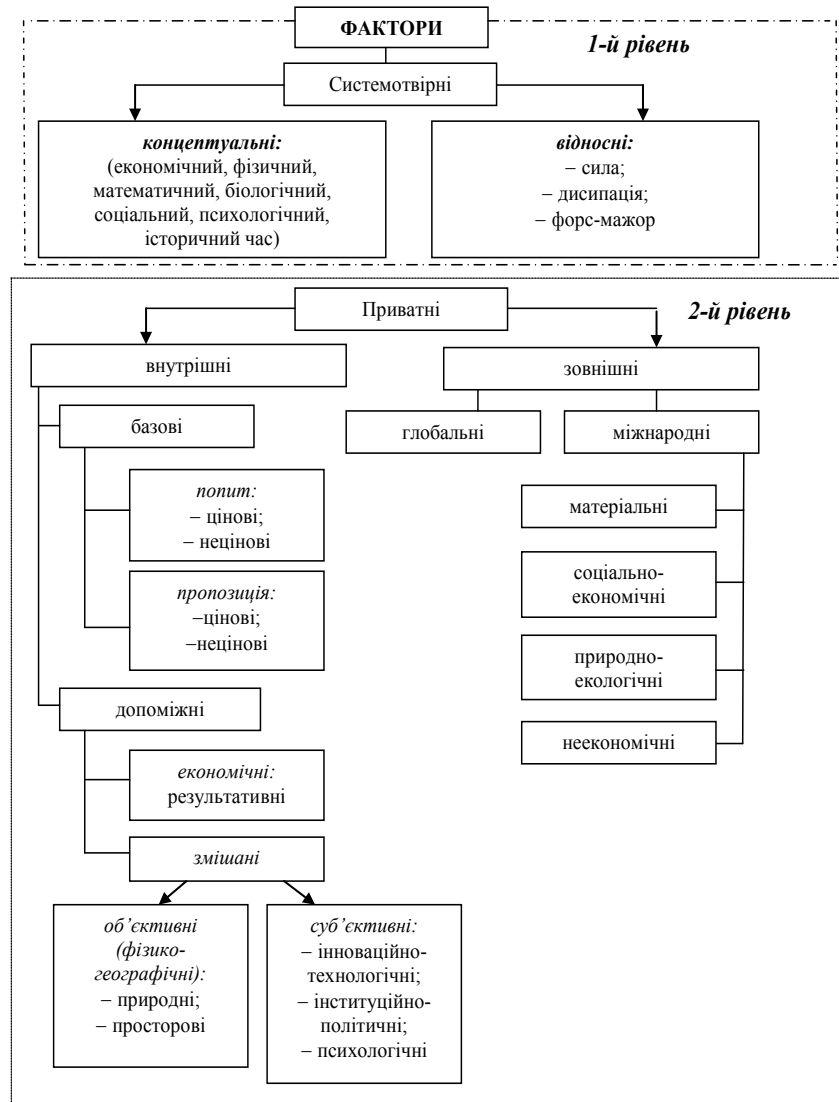

Рисунок 1 – Класифікація факторів випереджального національного економічного розвитку

Час (елемент хронального явища, що визначає темп усіх процесів):

1.1. Економічний час (нематеріальна реальність і спосіб існування економічної матерії; додатковий стосовно природного часу).

1.2. Фізичний час (безперервна величина, апріорна характеристика світу, нічим не обумовлена).

1.3. Математичний час (зовнішній стосовно об'єкта, рівномірно поточний, вимірюється еталонним пристроєм).

1.4. Біологічний час (фізіологічний) (позначає специфіку проходження в клітинах фізико-хімічних процесів).

1.5. Психологічний час (відображає в психіці людини системи часових відносин між подіями її життя).

1.6. Соціальний час (є внутрішньою формою, відносна величина якої визначається сутністю процесів у соціальному розвитку).

1.7. Історичний час (легко відхиляється залежно від широкого спектра альтернатив та ймовірностей, що відбувається на економічній системі).

2. Відносні.

Економічна енергія (об'єктивна рушійна сила):

2.1. Сила (джерело руху за вектором розвитку).

2.2. Дисипація (втрати, що сприяють стагнації та деградації).

2.3. Форс-мажор («непереборна сила», веде до неможливості виконання певних завдань).

II. Приватні:

3. Внутрішні.

3.1. Базові (економічні).

3.1.1. Фактори сукупного попиту (зміни середнього рівня цін відображаються на реальному ВВП):

3.1.1.1. Цінові:

а) ефект процентної ставки (вища процентна ставка скорочує обсяг закупівель на грошові суми, взяті в кредит, скорочуючи реальний дохід і сукупний попит; нижча ставка заохочує населення до кредитів, що веде до збільшення витрат на споживчі та інвестиційні товари);

б) ефект багатства (зниження цін веде до збільшення реальної вартості грошей, тобто споживачі можуть за ті самі суми придбати велику кількість товарів і послуг. Зростання купівельної спроможності створює відчуття збільшення багатства);

в) ефект імпортних закупівель (у результаті зниження курсу національної валюти, товари, придбані в даній країні, стають відносно дешевшими. Подібна зміна відносних цін веде до зменшення імпорту і збільшенню експорту, тобто збільшується чистий експорт і зростає сукупний попит).

3.1.1.2. Нецінові:

а) зміни в споживчих витратах (зміни добробуту споживача, очікувань споживача, заборгованості споживача, податкових ставок);

б) зміни в інвестиційних витратах (зміни процентних ставок, очікуваних прибутків від інвестицій, податків із підприємств, технологій та використання надлишкових потужностей);

в) зміни в державних витратах (збільшують величину сукупних витрат на ринку і стимулюють зростання сукупного попиту, а отже, і ВВП. У результаті державних закупівель сукупний попит зростає на величину державних витрат. І, навпаки, скорочення державних витрат означає зниження сукупних витрат і скорочення ВВП);

г) зміни у витратах на чистий обсяг експорту (залежать від НД інших країн і валютних курсів. Зростання НД іноземної держави сприяє підвищенню сукупного попиту на товари і послуги, що туди експортуються, і навпаки).

3.1.2. Фактори сукупної пропозиції (реальний внутрішній обсяг виробництва збільшується, коли економіка розвивається).

3.1.2.1 Цінові (змінюють обсяг сукупної пропозиції):

1) зростання витрат виробництва на одиницю продукції кінцевого використання (обумовлюють підвищення рівня цін при збільшенні сукупного випуску):

а) індивідуальні середні витрати при перевищенні оптимального випуску (використання резервних потужностей з нижчою ефективністю; збільшення та інтенсифікація праці при незмінних обсягах капіталу; заміщення технологій, обладнання та складових матеріальних витрат; зростання середніх витрат внаслідок зниження віддачі обладнання та матеріальних ресурсів при збільшенні інтенсивності праці й використання обладнання; залучення додаткової робочої сили з нижчим рівнем кваліфікації);

б) структурні зміни та природні умови.

Субфактори: нерівномірне досягнення повної зайнятості в окремих галузях; утворення структурних диспропорцій на ринку ресурсів, підвищення цін на відносно дефіцитні ресурси і фактори виробництва; розширення випуску за рахунок збільшення кількості діючих підприємств; розширення сукупного попиту за товарів з більшими питомими витратами праці, капіталу й матеріальних ресурсів; розширення випуску на менш ефективних підприємствах; збільшення масштабів перерозподілу ресурсів; використання дорогих природних ресурсів, що, як правило, не використовуються; виробництво після сезонного періоду, порушення ритмічності виробництва;

в) зовнішньоекономічні фактори.

Субфактори: розширення збуту на дорогих ринках (нових, віддалених, неосвоєних, зайнятих, захищених тарифами, регульованих та корумпованих); імпорتنі тарифи, податки та квоти на товари, що є ресурсами виробництва; плата за перевищення експортних та внутрішніх квот па реалізацію; антидемпінгові включення в ціни вітчизняних експортерів;

г) інституційні фактори.

Субфактори: ставки податків на додану вартість та з обігу; обмежувальні нормативи використання ресурсів і техногенного навантаження; прогресивні ставки рентних платежів за використання природних ресурсів; прогресивні тарифи за понаднормове споживання палива та електроенергії; екологічні нормативи та санкції; штрафи за порушення норм санітарної, трудової, технічної та пожежної безпеки;

2) введення додаткових витрат у ціни (підвищують ціни при збільшенні випуску).

3.1.2.2. Нецінові (приводять до зміни самої пропозиції; з їх змінами змінюються витрати на одиницю продукції):

а) існуючі ціни на економічні ресурси (зростання цін на ресурси призводить до зростання витрат виробництва, отже, сукупна пропозиція буде скорочуватися);

б) рівень продуктивності економічних ресурсів і ефективність застосовуваних технологій (якщо продуктивність ресурсів зростає, то середні витрати зменшуються, і сукупна пропозиція збільшується);

в) рівень податків, субсидій і дотацій (зростання податків з підприємницького сектору призведе до зменшення прибутку, природним наслідком чого стане скорочення сукупної пропозиції);

г) заходи державного регулювання економіки (як правило, розширення участі держави в економічному житті супроводжується зростанням витрат підприємств і скороченням сукупної пропозиції).

3.2. Допоміжні економічні.

3.2.1. Результативні (служать стартовими позиціями для нових трансформацій):

а) характер економічних відносин;

б) ступінь зрілості економічних відносин.

3.3. Допоміжні змішані:

3.3.1. Об'єктивні (фізико-географічні) (забезпечують потреби суспільства);

здійснюють екзогенний вплив на розвиток економіки):

- 1) природні ресурси:
  - а) невідновні (руди, вугілля, нафта, горючі сланці, мінеральні будівельні матеріали тощо);
  - б) відновні (ресурси рік, озер, морів, океану, рослинний і тваринний світ тощо);
- 2) просторові:
  - а) географічне положення;
  - б) кліматичні умови;
  - в) світова зона;
- 3.3.2. Суб'єктивні:
  - 3.3.2.1. Інноваційно-технологічні:
    - а) інтелектуальний капітал (рушійна сила інноваційного розвитку, формує напрями праці);
    - б) праця (продуктивні сили) (створення результатів).
  - 3.3.2.2. Інституційно-політичні:
    - а) якість інститутів (охоплює державне управління, формування політичної стабільності в країні, умов та рівня освіти, класове і міжетнічне співробітництво та ін.);
    - б) інфраструктура (забезпечує функціонування системи).
  - 3.3.2.3. Психологічні (відповідають за здатність та схильність до розвитку).
    - а) національна ідея (консолідує суспільство, втілює патріотизм громадян, стан суспільної свідомості, духовну культуру);
    - б) національний інтерес (відображає умови існування народу та мотивує поведінку держави у відносинах з іншими країнами);
    - в) суспільна психологія;
    - г) менталітет;
    - д) національна специфіка;
    - є) релігія;
    - ж) культура.
4. Зовнішні:
  - 4.1. Міжнародні:
    - 4.1.1. Матеріальні:
      - а) інтернаціоналізація виробництва (встановлює виробничі зв'язки між підприємствами різних країн);
      - б) міжнародний поділ факторів виробництва (є передумовами виробництва певних товарів у результаті зосередження окремих факторів виробництва в різних країнах);
      - в) усупільнення виробництва (є виявом і результатом розвитку продуктивних сил; сприяє розвитку різних форм виробництва).
    - 4.1.2. Соціально-економічні:
      - а) міжнародні економічні відносини (забезпечують відкритість економічної системи);
      - б) загальні економічні закони (є виразом якісних і кількісних сторін економічних явищ та процесів; є основою економічної політики).
    - 4.1.3. Некономічні (детермінуються законами та закономірностями руху політичної, соціальної та духовної сфер сучасного світу).
    - 4.1.4. Природно-екологічні (детермінуються законами та закономірностями руху довкілля).
  - 4.2. Глобальні:
    - 4.2.1. Техноглобалізм (супроводжується значним піднесенням інноваційних технологій та інтенсивним міждержавним обміном з одного боку, а з іншого – підриває

техніко-технологічну безпеку країн).

4.2.2. Економічний суверенітет (власність народу на національне багатство та контрольне право інститутів розсіюється у транснаціоналізації суспільного відтворення).

4.2.3. Глобальна інституційна система (формує міжнародно-правовий базис глобальної управлінської моделі).

4.2.4. Економічні суперечності (посилення розриву між розвинутими країнами та тими, що розвиваються).

4.2.5. Загальна дегуманізація суспільства (перебільшується роль техніки в житті людини).

Висновки. Сформований реєстр є початковим і повинен постійно поповнюватися та удосконалюватися в процесі структурно-часових змін економічної системи. За У. Муром «у кожному конкретному випадку аналіз повинен показати, який фактор розвитку є визначальним» [35, с. 459]. Водночас важко не погодитись з А. Поручником, що «соціальний оптимізм і впевненість у майбутньому матимуть ті нації, які за своєю енергетикою, творчим потенціалом, інтелектуальними і природними ресурсами готові сприймати будь-які виклики науково-технічного і соціального прогресу і оперативно реагувати на них мобілізацією своїх ресурсів та вибором стратегій національної безпеки, реалізація яких згармонізували б їх національні інтереси із загальносвітовим вектором розвитку» [40, с. 325-326]. Ймовірно, генон-фактор характеризується варіативністю, проте першооснову все одно складатимуть системотвірні фактори, у дослідженні яких вбачається **перспектива подальших досліджень.**

1. Owens R. The Future of freedom in the Development World: Economic Development as Political Reform / R. Owens. – N. Y. : Pergamon Press, 1987.

2. Reflections on Economic Development: The Selected Essays of Michael P. Todaro. – Williston, Vermont, U.S.A. : Edward Elgar Pub, 1995.

3. Гальчинський А. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми / А. Гальчинський // Економіка України. – 2012. – №5. – С. 4-17.

4. Филипенко А.С. Экономическое развитие: цивилизационный подход / А.С. Филипенко. – М. : Издательство «Экономика», 2002. – 260 с.

5. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития / Л.Г. Мельник. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2003. – 288 с.

6. Кронрод Я.А. Очерки социально-экономического развития XX века / Я.А. Кронрод. – М. : Наука, 1992. – 236 с.

7. Кузык Б.Н. Россия-2050: стратегия инновационного прорыва / Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец. – 2-е изд. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2005. – 624 с.

8. Кушлин В. Посткризисная экономика: управление развитием / В. Кушлин // Экономист. – 2010. – № 6. – С. 14-24.

9. Меньшиков С. Уроки западного регулирования для России / С. Меньшиков // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – №4. – С. 40-45.

10. Светушков С.Г. Экономическая динамика и производственные функции / С.Г. Светушков, И.С. Абдуллаев // Вестник ОГУ. – 2009. – №5. – С. 110-114.

11. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н.І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.

12. Орехова Е.А. Развитие теории национального хозяйства в современных условиях : дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.01 / Елена Анатольевна Орехова. – Волгоград, 2008. – 412 с.

13. Яременко Ю.В. Теория и методология исследования многоуровневой экономики / Ю.В. Яременко. – М. : Наука, 1997. – 362 с.

14. Ерохин С. Структурная трансформация национальной экономики / С. Ерохин // Экономика Украины. – 2002. – №10. – С.49-55.

15. Рожков К.Л. Процесс глобализации и национальная экономика : дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.14 / Кирилл Львович Рожков. – Москва, 2000. – 273 с.
16. Бальцеревич Л. Социализм, капитализм, трансформация: Очерки на рубеже веков / Л. Бальцеревич. – М. : Наука, УРАО, 1999. – 352 с.
17. Корнаи Я. Путь к свободной экономике: десять лет спустя. Переосмысливая пройденное / Я. Корнаи // Вопросы экономики. – 2000. – №12. – С. 50-56.
18. North D.C. Understanding the Process of Economic Change / D.C. North. – Princeton : Princeton University Press, 2005.
19. Norgaard R.B. Development Betrayed: The End of Progress and a Co-Evolutionary Revisioning of the Future / R.B. Norgaard. – UK : Routledge, Chapman & Hall, Incorporated, 1994.
20. Aslund A. The Last Shall Be the First: The East European Financial Crisis / A. Aslund. – Washington : Peterson Institute for International Economics, 2009.
21. Чаба Л. Политико-экономические основы стратегии реформ сравнение опыта Китая и стран Центральной и Восточной Европы / Л. Чаба // Вопросы экономики. – 1995. – №12. – С. 45-53.
22. Сфремов Д.П. Формування стратегії прискореного економічного розвитку України : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Сфремов Дмитро Петрович. – Київ, 2008. – 217 с.
23. Москаленко О.М. Ключові чинники випереджаючого економічного розвитку в системі координат сучасного неоінституціоналізму / О.М. Москаленко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2012. – № 2(13). – С. 403-406.
24. Данилишин Б. Україна в міжнародних рейтингах сталого розвитку / Б. Данилишин, О. Веклич // Економіка України. – 2008. – № 7. – С. 13-23.
25. Данилишин Б. Інтелектуальні ресурси в економічному зростанні: шляхи поліпшення їх використання / Б. Данилишин, В. Куценко // Економіка України. – 2006. – №1. – С. 71-79.
26. Козубенко А.В. Теория экономического развития: взаимодействие государства, рынка и гражданского общества: дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Алексей Владимирович Козубенко. – Москва, 2011. – 157 с.
27. Львов Д.С. Экономика развития / Д.С. Львов. – М. : ЭКЗАМЕН, 2002. – 512 с.
28. Медоуз Д. Пределы роста. 30 лет спустя / Д. Медоуз, Й. Рандерс. – М. : ИКЦ Академкнига, 2007. – 342 с.
29. Мэнкью Н.Г. Принципы экономики / Н.Г. Мэнкью. – М. : Питер, 2000. – 496 с.
30. Орловская Ю.В. Глобальные проблемы качества экономического роста в реализации модели устойчивого развития общества / Ю.В. Орловская, О.А. Костогрыз, А.В. Коваленко // Вісник Придніпр. держ. акад. буд-ва та архіт. – 2006. – №5. – С. 26-31.
31. Нуреев Р.М. Россия и Европа: эффект колеи (опыт институционального анализа истории экономического развития) / Р.М. Нуреев, Ю.В. Латов. – Калининград : Изд-во Российского государственного университета им. И. Канта, 2009. – 294 с.
32. Теняков И.М. Качество экономического роста как фактор экономического развития : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.01 / И.М. Теняков. – Москва, 2007. – 24 с.
33. Кендюхов О.В. Економічний підхід до вивчення часу / О.В. Кендюхов, К.Ю. Ягельська // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – №3. – С. 141-148.
34. Мельникова В.І. Національна економіка : навч. посіб / В.І. Мельникова, О.П. Мельникова, Т.В. Сідлярук та ін. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
35. Gurvitch G. Twentieth Century Sociology / G. Gurvitch, W.E. Moore. – New York : Philosophical Library, 1945.
36. Ягельська К.Ю. Час та інновації як фактори економічного розвитку / К.Ю. Ягельська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2012. – №6, Т. 2. – С. 222-225.
37. Вугальтер А.Л. Сравнительное макроэкономическое прогнозирование / А.Л. Вугальтер // Научно-техническая информация. – К. : УкрИНТЭИ Минпросвещения и науки Украины, 2011. – № 4(50). – С. 14-18.
38. Бирюков В.В. Время как экономическое пространство развития хозяйственной системы : дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.01 / Виталий Васильевич Бирюков. – Санкт-Петербург, 2000. – 450 с.

39. Ягельская Е.Ю. Сущность и структура экономической энергии / Е.Ю. Ягельская // Проблемы экономики и менеджмента. – 2013. – № 8(24). – С. 98-111.

40. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі : монографія / А.М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2008. – 352 с.

Е.Ю. Ягельская, канд. экон. наук, докторант кафедры стратегического управления экономическим развитием, ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет» (г. Донецк, Украина)

Генон-фактор опережающего национального экономического развития

В статье автором предложена классификация факторов опережающего национального экономического развития. Дано определение генон-фактора опережающего экономического развития. Сформирован генон-фактор, основополагающими в котором являются время и экономическая энергия.

Ключевые слова: развитие, ускорение, факторы, время, экономическая энергия.

Е. Yu. Yahelskaia, Candidate of Economic Sciences, Doctoral Student of the Department of Strategic Management of Economic Development, Higher Educational Institution «Donetsk National Technical University» (Donetsk, Ukraine)

Guenon-factor of advancing national economic development

The aim of the article. Modern acceleration of evolutionary processes requires quick response and leading actions to harmonious existence and development of the national economy, which emphasizes the relevance of research of features and factors of advancing economic development. The purpose of this article is to investigate the factors of economic development, to identify those that affect the rate of development; to improve their classification and to form Guenon-factor of advancing national economic development. The subject of research is the causes underlying of advancing national economic development. Theoretical researches of world economic thought on the development of the national economy are served as methodological basis of this research. We used historically-logical method, comparative, structural and factorial analysis in the research.

The results of the analysis. The factors of economic development are examined in the article. The emphasis was placed on finding those ones that impact directly on the advancing development. Attention was focused on classical and new approaches. It was justified, that the fundamental causes of advancing national economic development are the time and economic energy. It was proved that time determines the rate of development. The starting position of countries can vary, but the rate of the time that will be determined by culture, can provide leadership positions of national economy in a short period of time. It was concluded that the economic system is due to the economic value of the energy, which is an array of energies that determine the qualitative and quantitative state of the economic system and contribute to the transformation of its structure by changing the spatiotemporal layout. Research implies that time and energy are factors of broader action than others, and may be attributed to other factors of the general classification of economic development. So, on the basis of studied classifications of factors of economic development an improved classification of the driving forces of advancing national economic development was offered, the basis of which systemically factors amount. It was proved that the optimistic scenario of socio-economic development of Ukraine can be based only on the economic model of advancing development, which should take into account the non renewable resources, based on the rapid establishment of mechanisms for high-tech export-oriented economy, which is the driving force of intellectual resources, cultural values, and creative energy. Guenon-factor of advancing economic development is defined.

Conclusions and directions of further researches. Guenon-factor concentrates the cause of changes in the system state and can be represented by two levels depending on the degree of objectivity and distance from the system itself. The studies presented an opportunity to form Guenon-factor of advancing national economic development. Each factor of the formed registry was described by a brief characteristic or feature showing its impact on economic development. Likely Guenon-factor is characterized by variability, however, still forms the initial system-factors in the study of which are seen as the prospect for further research.

Keywords: development, acceleration, factors, time, economic energy.

1. Owens, R. (1987). *The Future of freedom in the Development World: Economic Development as Political Reform*. New York: Pergamon Press [in English].
2. *Reflections on Economic Development: The Selected Essays of Michael P. Todaro*. (1995). Williston, Vermont, U.S.A.: Edward Elgar Pub [in English].
3. Halchynskiy, A. (2012). Ekonomichnyi rozvytok: metodolohiia onovlenoi paradyhmy [Economic development: an updated methodology of paradigm]. *Ekonomika Ukrainy – Economics of Ukraine*, 5, 4-17 [in Ukrainian].
4. Filipenko, A.S. (2002). *Ekonomicheskoe razvitie: tsivilizatsionnyi podhod [Economic development: civilizational approach]*. Moscow: Ekonomika [in Ukrainian].
5. Melnyk, L.H. (2003). *Fundamentalnyie osnovy razvitiia [Fundamentals of development]*. Sumy: University Book [in Russian].
6. Kronrod, Y.A. (1992). *Ocherki sotsialno-ekonomicheskoho razvitiia XX veka [Essays on the socio-economic development of the twentieth century]*. Moscow: Nauka [in Russian].
7. Kuzyk, B.N., & Yakovets, Yu.V. (2005). *Rossia – 2050: stratehiia innovatsionnoho proryva [Russia – 2050: a strategy for an innovative breakthrough]*. (2nd ed.). Moscow: Ekonomika [in Russian].
8. Kushlin, V. (2010). Postkrisisnaia ekonomika: upravleniie razvitiem [The post-crisis economy: development management]. *Ekonomist – Economist*, 6, 14-24 [in Russian].
9. Menshikov, S. (2001). Uroki zapadnoho rehulirovaniia dlia Rossii [Western lessons of regulation for Russia]. *Problemy teorii i praktiki upravleniia – Problems of theory and practice of management*, 4, 40-45 [in Russian].
10. Svetunkov, S.H., & Abdullaiev, I.S. (2009). Ekonomicheskaiia dinamika i proizvodstvennyie funktsii [Economic dynamics and production functions]. *Vestnik OHU – Herald Orenburg State University*, 5, 110-114 [in Russian].
11. Hranzhevska, N. (2008). *Ekonomichni systemy epohy hlobalnykh zmin [The economic systems of the Era of Global Change]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
12. Orehova, E.A. (2008). Razvitie teorii natsionalnogo hoziaistva v sovremennykh usloviiakh [The development of the theory by the National economy in modern conditions]. *Candidate's thesis*. Volgograd [in Russian].
13. Yaremenko, Yu.V. (1997). *Teoriia i metodolohiia issledovaniia mnohourovnevoi ekonomiki [Theory and methodology of multilevel economy]*. Moscow: Nauka [in Russian].
14. Erohin, S. (2002). Strukturnaia transformatsiia natsionalnoi ekonomiki [Structural transformation of the national economy]. *Ekonomika Ukrayini – Economics of Ukraine*, 10, 49-55 [in Russian].
15. Rozhkov, K.L. (2000). Protsess hlobalizatsii i natsionalnaia ekonomika [The process of globalization and the national economy]. *Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].
16. Baltserowicz, L. (1999). *Sotsializm, kapitalizm, transformatsiia: Ocherki na rubezhe vekov [Socialism, Capitalism, Transformation: Essays on the turn of the century]*. Moscow: Nauka, URAO [in Russian].
17. Kornai, Ya. (2000). Put k svobodnoi ekonomike: desiat let spustia. Pereosmyslivaia proidennoie [Road to a Free Economy: ten years later. Rethinking covered]. *Voprosy ekonomiki – Economic issues*, 12, 50-56 [in Russian].
18. North, D.C. (2005). *Understanding the Process of Economic Change*. Princeton: Princeton University Press [in English].
19. Norgaard, R.B. (1994). *Development Betrayed: The End of Progress and a Co-Evolutionary Revisioning of the Future*. UK: Routledge, Chapman & Hall, Incorporated [in English].
20. Aslund, A. (2009). *The Last Shall Be the First: The East European Financial Crisis*. Washington: Peterson Institute for International Economics [in English].
21. Chaba, L. (1995). Politiko-ekonomicheskiiie osnovy stratehii reform sravneniie opyta Kitaia i stran Tsentralnoi i Vostochnoi Evropy [The political and economic foundations of the reform strategy comparing the experiences of China and the countries of Central and Eastern Europe]. *Voprosy ekonomiki – Economic issues*, 12, 45-53 [in Russian].
22. Efremov, D.P. (2008). Formuvannia stratehii pryskorenoho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Forming a strategy for accelerated economic development of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
23. Moskalenko, O.M. (2012). Klyuchovi chynnyky vyperedzhaiuchoho ekonomichnoho rozvytku v

Розділ 3 Інноваційний менеджмент

---

systemi koordynat suchasnoho neoinstitutsionalizmu [Key factors ahead of economic development in the coordinate system of the modern neo-institutionalism]. *Evropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku - European vector of economic development*, 2(13), 403-406 [in Ukrainian].

24. Danylyshyn, B. (2008). Ukraina v mizhnarodnykh reitynhakh staloho rozvytku [Ukraine in international rankings of sustainable development]. *Ekonomika Ukrainy – Economics of Ukraine*, 7, 13-23 [in Ukrainian].

25. Danylyshyn, B. (2006). Intelktualni resursy v ekonomichnomu zrostanti: shliahy polipshennia yih vykorystannia [Intellectual resources in economic growth: ways to improve their use]. *Ekonomika Ukrainy – Economics of Ukraine*, 1, 71-79 [in Ukrainian].

26. Kozubenko, A.V. (2011). Teoriia ekonomicheskoho rozvittia: vzaimodeistvii hosudarstva, rynku i hrazhdanskoho obschestva [Theory of economic development: interaction of the state, market and civil society]. *Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

27. Lvov, D.S. (2002). *Ekonomika rozvittia [Economics of Development]*. Moscow: EKZAMEN [in Russian].

28. Meadows, D., & Randers, J. (2007). *Predely rosta. 30 let spustia [Limits to Growth. 30 years later]*. Moscow: IKTs Akademkniga [in Russian].

29. Mankiw, N.G. (2000). *Printsipy ekonomiks [Principles of economics]*. Moscow: Piter [in Russian].

30. Orlovskaia, Yu., Kostohryz, O.A., & Kovalenko, A.V. (2006). Hlobalnyie problemy kachestva ekonomicheskoho rosta v realizatsii modeli ustoičivoho rozvittia obschestva [Global problems of the quality of economic growth in the implementation of society's sustainable development model]. *Visnyk Pridniprovskoi derzhavnoi akademii budivnytstva ta arhitektury – Bulletin of Prydniprovsk National Academy of Construction and Architecture*, 5, 26-31 [in Russian].

31. Nureiev, R.M., & Latov, Yu.V. (2009). *Rossii i Evropa: effekt kolei (opyt institutsionalnoho analiza istorii ekonomicheskoho rozvittia) [Russia and Europe: the effect of the track (the experience of the institutional analysis of the economic development history f)]*. Kaliningrad: Publisher of the Russian National University named after I. Kant [in Russian].

32. Teniakov, I.M. (2007). Kachestvo ekonomicheskoho rosta kak faktor ekonomicheskoho rozvittia [The quality factor of the economic growth as economic development]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

33. Kendiukhov, O.V., & Yahelska, K.Yu. (2012). Ekonomichnyi pidhid do vyvchennia chasu [An Economic Approach to the Time Study]. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations*, 3, 141-148 [in Ukrainian].

34. Melnikova, V.I., Melnikova, O.P., Sidliaruk, T.V. et al. (2012). *Natsionalna ekonomika [National economy]*. Tutorial. 2nd ed. revised. and add. Kyiv: Centre textbooks [in Ukrainian].

35. Gurvitch, G., & Moore, W.E. (1945). *Twentieth Century Sociology*. New York: Philosophical Library [in English].

36. Yahelska, K.Yu. (2012). Chas ta innovatsii yak faktoy ekonomichnoho rozvytku [Time and innovation as factors of economic development]. *Visnyk Hmelnytskoho natsionalnoho universitetu. Ekonomichni nauki – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economics*, 6 (Vol.2), 222-225 [in Ukrainian].

37. Vuhalter, A. (2011). Sravnitelnoie makroekonomicheskoe prohnozirovaniie [Comparative macroeconomic forecasting]. *Nauchno-tehnicheskaia informatsiia – Scientific and technical information*, 4 (50), 14-18 [in Russian].

38. Biriukov, V.V. (2000). Vremia kak ekonomicheskoe prostranstvo rozvittia hoziaistvennoi sistemy [Time as economic space of the economic system development]. *Doctor's thesis*. St. Petersburg [in Russian].

39. Yahelskaia, E.Yu. (2013). Suschnost i struktura ekonomicheskoi enerhii [The nature and structure of economic power]. *Problemy ekonomiki i menedzhmenta – Problems of Economics and Management*, 8 (24), 98-111 [in Russian].

40. Poruchnyk, A.M. (2008). *Natsionalnyi interes Ukrainy: ekonomichna samodostatnist u hlobalnomu vymiri [Ukraine's national interests: economic self-sufficiency at a global level]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

Отримано 16.04.2014 р.